

Per Stig Møllers tale ved Mindelunden

Taler

Per Stig Møller
Tidl. udenrigs- og
miljøminister

Dato

24. december 2021

Sted

Mindelunden, Ryvangen

Omstændigheder

Siden julen 1949 har Landsforeningen Gestapofangerne sammen med Hjemmeværnet gennemført en mindehøjtidelighed i Mindelunden i Ryvangen for besættelsestidens ofre 1940-45. Hvert år holdes årets juletale af en ny taler.

”Jeg er en dansk mand og kunde ikke sige nej til det, jeg skulde gøre”, skrev Herold Jensen Svarre den 8. juni 1944 om morgenen til sin mor og sine søskende. Kort efter var han henrettet her i Ryvangen.

Det, Herold Svare ikke kunne sige nej til, var at tage imod våben, der kastedes ned til den danske modstandsbevægelse af Royal Air Force.

Han kunne ikke sige nej. Ingen af dem, der ligger begravede her, kunne sige nej til det, der måtte gøres. Derfor gjorde de det, vel vidende at det kunne koste dem livet.

De gjorde det, fordi de måtte sige fra overfor besættelsesmagten og nazismen med dens ariervanvid, antisemitisme, intolerance, chauvinisme og undertrykkelse. De spurgte, som der spørges i Bibelen: ”Hvis ikke nu, hvornår så? Hvis ikke jeg, hvem så?” I denne ånd skrev den 24 år gamle Jens Jacob Wolf Martens til sin mor, kort før han blev myrdet den 9. august 1944: ”Deres volds-system trænger igennem alt, hvad de foretager sig, og så længe jeg kan trække vejret, vil jeg være med til at bekæmpe dem”.

Hvis man mener noget er uret og skal stoppes, kan man ikke bare sætte sig ned og vente på, at andre gør det, for hvis man ved, at noget er ondt, og intet gør for at standse det, er man det ondes medvider. Man må selv handle. De henrettede kunne alle have ventet på, at briterne, amerikanerne og russerne kom og smed nazisterne ud, men hvad havde vi danskere så været? Viljeløse og holdningsløse, men takket være dem, som ligger her, alle dem, der aktivt på den ene eller anden

måde bidrog til modstandskampen, alle de krigssejlere, som stik imod regeringens ordre søgte britiske havne og hjalp briterne i deres sværeste tid og til sidst medvirkede på D-Dagen, og takket være dem, der gik i allieret tjeneste, viste Danmark vilje og holdning. Og takket være dem kom vi i 1945 til at stå på den rigtige side af kridtstregen: sammen med de allierede. De reddede Danmarks ære. De ville give deres børn en værdig fremtid i et frit land:

”Jeg ved, at I vil være med til at føre Danmark mod lysere tider, hvor en mand frit kan tale, tro og tænke, som det sømmer sig en dansker, og jeg ved, at Mor Danmark aldrig vil glemme os, nogle af os må dø for at andre kan leve”, skrev Niels Fiil således i sit afskedsbrev til Tulle og Grethe, før han blev henrettet her den 29. juni 1944.

1945. Befrielsen kom. Danmark fik lysere tider, hvor enhver kan tale, tro og tænke, som man vil. Nazismen blev udslettet. Nazi-Tyskland forsvandt og blev afløst af Forbundsrepublikken, der udviklede og konsoliderede det tyske demokrati, som Den Demokratiske Tyske Republik, DDR, blev en del af i 1990.

Fra den brændende og glohede krig med Nazi-Tyskland, gled Vesten ind i en lang, kold krig med Sovjetunionen. Verden var flere gange på randen af krig og en latent atomudslettelse. Men netop fordi den gensidige udslettelse, kaldet MAD, ville blive resultatet af en krig mellem Vesten og Sovjetunionen, kom den ikke. Så vanvittig var verden dog ikke, og til sidst bukkede Sovjetmagten simpelthen under og lod sig lige så stille smide ned i Historiens Papirkurv. Den som Krustjov ellers havde regnet med, at kapitalismen og Vesten skulle ende i. Alle de underkuede lande kom fri, blev demokratier og blev medlemmer af EU og Nato.

Verden var blevet tryk for demokratiet, for nu at bruge præsident Woodrow Wilsons begrundelse for at bringe USA ind i Første Verdenskrig.

Aldrig har vi været så frie og så rige. Aldrig har menneskeheden vidst og behersket så meget. Aldrig har vi haft en så lang og ubrudt fremgangslinje. I mere end 75 år har vi undgået en storkrig i Europa. Vi har udviklet velfærdssamfund, forbedret vores omgang med jordens energi og ressourcer, hjulpet den tredje verden, som før blev misbrugt, udviklet vores sundhedssystemer, forlænget vores levealder og landet på Mars. Min sjæl, hvad

vil du mer'?

Ja, hvad vil vi mer'? Hvorfor vokser en utilfredshed frem i de vestlige samfund, som vi ikke har kendt magen til siden krigen? Plager fanden os? Er vi simpelthen for grådige og gnavne? Hvad piber vi for? Når vi tænker på dem, der ligger her og udkæmpede ganske anderledes alvorlige kampe, end vi har været kastet ud i, så er vi jo forkælede og pakket ind i vat.

I sit afskedsbrev til moderen den 6. april 1945 skrev den 21 år gamle Kim Malthé Bruun: "Drømmen for jer alle, unge og gamle, skal være at skabe et ikke ensidigt, men rent menneskeligt ideal for alle". Det ideal blev skabt i vore samfund, som de med deres kamp lagde grunden til. Og formår vi ikke at leve op til vore idealer, er det ikke en diktators eller en besættelsesmagts skyld. Det er vores egen skyld; thi sådan er det, når man er fri.

Trods al vores frihed og fremgang så er vi ikke endt i et Paradis. Alle generationer har problemer at slås med, for Historien standser jo aldrig. Ja, demokratierne bredte sig og konsoliderede sig efter krigen, men i de senere år er antallet af demokratier faldet.

Og mange af dem, der ikke er faldet endnu, er falmet. I stedet for at se samfundet som et fællesskab, hvori man snakker sig til rette og i sidste instans stemmer om det, så polariseres flere demokratier, og samtalen erstattes af gensidig had-tale. Dette år begyndte den 6. januar 2021 med det vanvittige angreb på det amerikanske demokrati anført af en præsident, der ikke ville anerkende sit valgnederlag. At forstå og anerkende at man har tabt en demokratisk afstemning er ellers selve forudsætningen for, at man kan få et demokrati til at fungere, men USA har mistet en hel del af sin funktionsevne.

Og dét fører hen til vor tids næste problem: Hvis USA ikke fungerer, hvem skal så forsvare os, hvis russerne denne gang kommer? Europa står et farligere sted, end vi har gjort i 75 år, og vore interne udfordringer er blevet vanskeligere at håndtere, fordi vi er mere splittede og mindre tolerante end før. I stedet for at se os som et samfund, deler identitetspolitikken os nu op i stammer. Hadet i dag er ikke påført os af en fremmed magt, og igen må vi pege på os selv. Det er jo os selv, der polariserer. Det er derfor også os selv, der kan standse det. For, som Jørgen Frederik Winther skrev til sin hustru før sin henrettelse den 6. april 1945, så vil deres datter sikkert komme til at hade tyskerne, fordi de henrettede hendes

far, men, skrev han: ”Dette had må du standse, det nytter ikke noget”. Og før sin henrettelse bad Christian Ulrik Hansen den 23. juni 1944 i sit afskedsbrev sin familie om ”at tage et forældreløst tysk barn til jer i stedet for mig. Thi således forlanger Gud det af os, at vi skal være redskaber først for hans strengthed, så for hans mildhed”.

Ja, vi kan og skal udkæmpe vores politiske kampe. Ja, vi kan og skal være uenige, for vi er ikke ens robotter, vi er individer af kød og blod, men når kampen er slut og beslutningen truffet, går hverdagen videre, og vi skal atter fungere sammen og hjælpe hinanden.

Ja, vi har udviklet verdenshistoriens bedste samfund, men vi har gjort det med et ressourceforbrug og en energiudnyttelse, som har bragt disse samfunds fremtid i fare. Klimaproblemet ændrer vilkårene for os alle på kloden, når temperaturerne og vandstandene stiger, og vi får folkemasser på flugt fra oversvømmede eller udbrændte jorde. De er jo allerede begyndt at komme, men mest, fordi de mangler arbejde. Antallet vil stige dramatisk, når de flygter til os, fordi de mangler mad og et sted at være. Tænk på de milliarder der bliver hjemløse, når verdens store kystbyer ædes af havet. Men hvad stiller vi op med klimaflygtningene? Europa spærrer sine kyster for dem. Nordafrika skubber dem i havet. Menneskesmuglere misbruger dem, og uviljen mod dem vokser. Hvordan går det med humanismen i vore demokratier i den situation? På den anden side er Europa jo ikke bare en klump jord, der tilfældigvis bebos af tilfældige mennesker. I Europa bor europæere, som igennem århundreder har udviklet deres kulturer. Dem kan vi ikke bare lade gå til grunde i et nyt folkehav. Så har vi blæst både på vore forfædre og vore efterkommere. Så har vi formøblet arven. Vi står således foran store realpolitiske og moralske problemer, som vi faktisk ikke er kommet i nærheden af at løse.

Vi står foran den gigantiske opgave at forandre vores samfund for at bevare dem. Forandrer vi intet, bevares de ikke.

Og ja, vi har levet 75 år med fred, men nu er den truet af konflikter i Europa mellem fastboende og indvandrere, mellem Rusland og EU-landene, mellem USA og Kina, som kan ende i krige eller konflikter, der vil gøre os alle fattigere og livet vanskeligere.

Polariseringer ude som inde. Utålsomhed og manglende gensidig respekt

mellem mennesker fører alt sammen til ulykker. Den frihed med ret til at tro, tænke og tale, som man vil, er sandelig også ved at blive udfordret, ikke alene af de fanatiske muslimer, der ikke kan lide vores ret til at sige og tegne, hvad vi vil, men så sandelig også af vore egne medborgere, som med deres identitetspolitik, wokeness, cancel culture, og hvad det alt sammen hedder, nu er i fuld gang med at underminere den frihed og den tolerance, som de, der ligger her, gav deres liv for.

Skal vi undgå at vore samfund bryder sammen, og vore demokratier smuldrer, skal vi igen forstå at lytte til hinanden, respektere hinanden, hjælpe hinanden. Formår og forstår vi ikke det, formår vi heller ikke at stå sammen mod de udfordringer og problemer, som tårner sig op foran os.

Den ukuelige modstandsmand Svend Otto Nielsen med dæknævnet ”John” var matematiklærer om dagen og storsabotør om natten, men til sidst blev han stukket og fanget efter en heroisk ildkamp. I fængslet blev han mishandlet og den 27. april 1944 båret ud til henrettelsesplænen. I sit afskedsbrev til hustruen og datteren skrev han de ord, som jeg nu med mine ønsker til jer alle om en god, kærlig og varm jul, vil gøre til mine:

”Jeg ønsker snarlig fred i verden, fred i jeres sind, fred og lykke for vort lille land og i min sidste bøn vil jeg bede for jeres fremtid”.

Per Stig Møller

Kilde

Manuskript modtaget fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Anden Verdenskrig, Danmarks besættelse 1940-1945, Foredrag, Første verdenskrig 1914-1918, Mindetale

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/per-stig-moellers-juletale-i-mindelunden-2021>